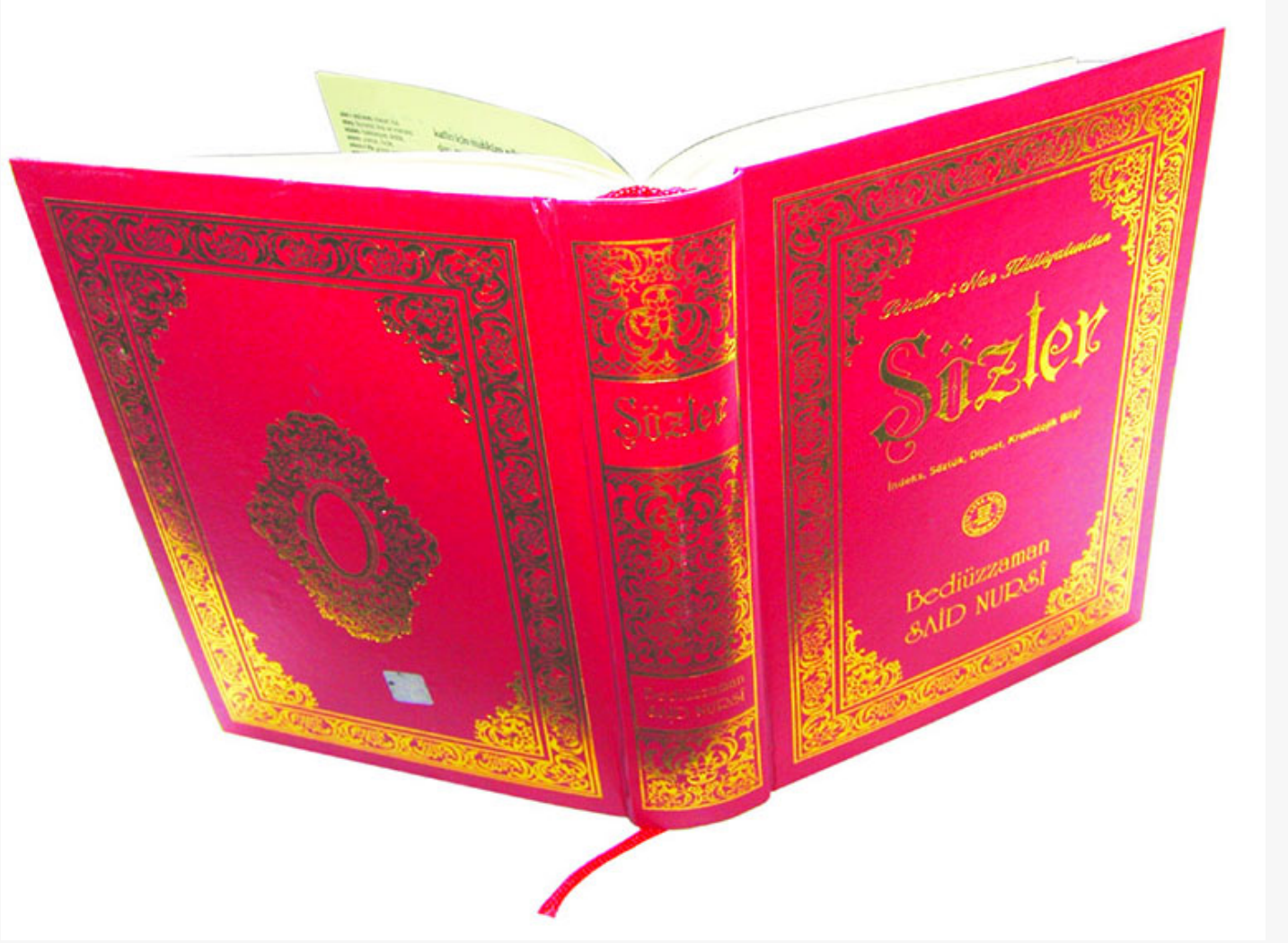

Risale-i Nur'un dilini çözmek

Risale-i Nur etrafında oluşan önyargıların en görüneni ve en başta geleni dilinin “ağır” olduğudur. Risale-i Nur’u elinde lügatle okumaya başlayan ve zaman zaman hâlâ lügat kullanma ihtiyacı duyan bu makalenin yazarı da bu “ağır”lığın farkındadır. Risale-i Nur, elbette ki sıradan bir okuyucunun hemen nüfuz edebileceği kelimeler üzerine kurulu değildir. Çünkü, Risale-i Nur sıradan bir okuyucuya, kendisini sıra dışı okuyucu yapabilecek bir metin sunar. Bu metnin ağırlığı kasıtlı bir ağırlıktır. Sorun bu ağırlığın yüklenmeye değer olup olmadığıdır.

Risale metnindeki ağır dil, eserin yazıldığı yılların bir artefaktı, bir kalıntısıysa, bu ağırlık çekilmeye değmez olmalıdır. Yazarının hiç farkında olmaksızın, özel bir tercih yapmaksızın, tarihsel olarak, yaşadığı zaman diliminin dilinde kaleme aldığı bir metni, okuyucunun da kendi zaman dilimindeki kelimelerle ifadelendirme hakkı olabilir. Yazarın yazdığı zaman diliminde alışkanlıkla kullandığı kelimelerin yerine, okuyucu kendi zamanında kendisinin alışkın olduğu kelimeleri koyabilir. Burada tarihsel bir sorun vardır; sorun zamanın geçmesiyle ortaya çıkmıştır ve yeni zamanın şartlarında çözümlenebilir.

Risale-i Nur’un dilindeki “ağırlık” ise zamanla ilgili değildir. Çünkü, Risale-i Nur’un dili, tarihsel olarak belirlenmiş değil, tarihten ve tarihsel şartlardan bağımsız olarak, kasden tercih edilmiş ve özenle geliştirilmiş, özel bir dildir. Kaldı ki, Risale-i Nur ile aynı dönemlerde yazılmış sair eserlere-dinî ya da ladinî-şöyle bir göz gezdirilirse, Risale-i Nur’un diğerlerinin yanında oldukça sade kaldığı hemen anlaşılabilir. *Peki öyleyse, nereden gelir Risale-i Nur dilinin ağırlığı?* Bu “ağırlık”, zamana bağımlı olmayan, tarihin bir yerine ait olmayan, özel kavramların sunumundan kaynaklanır. Bunlar Kur’ânî kavramlardır-bizim aşinalığımızı yitirdiğimiz, ama yeniden aşına olmamız/kalmamız gereken kavramlar. Bunların başında Esmâ-i Hüsnâ gelir. Risale-i Nur’un cümle dizilimi ve kelime seçimleri, en azından yazıldığı zamanda kullanılan dile kıyasla ne kadar sade ise, Esmâ-i Hüsnâ’nın asıl manasıyla verilmesi konusunda o kadar tavizsiz bir “ağırlık” sergiler. Kaldı ki, bir çok yerden de örneklenebileceği gibi, Esmâ gibi aslından vazgeçilmez olmayan kelimeler dışındaki

ifadelerde, metnin akışı bozulmadan bir tür otomatik sadeleştirme, bir “iç lûgatçe” de sunulur. (Bakınız EK 1 “İç Lûgatçe”)

Bir kaç örnek:

“... beşeri gaflet uykusundan uyandırır, ikaz eder.”

“... her şey ona ilişir, onu müteessir eder...”

“... yüzde doksan dokuz ahbabına kavuşmak için âlem-i berzahta bir visal kapısı olduğundan...”

“... zahiren mevt inhilâldir, ademdir, tefessühtür, hayatın sönmesidir...”

Çok rahatlıkla çeşitlenebilecek bu cümle örneklerinde, okuyucuya “ağır” gelebilecek kelimelerin ardı sıra ya da önü sıra daha sadesi ustalıkla yerleştirilmiştir. Bu tercih, okumaya acıcılık kattığı kadar, anlamaya da acıcılık ve kolaylık katar. Buradan anlaşılacağı üzere, Risale-i Nur’un yazarı, kendi zamanında da kullanılan kelimelerini, başka çaresi olmadığı için değil, daha yenisine aşına olmadığından değil, bilerek ve isteyerek kullanır. Dilerse, metin içine zaten yerleştirdiği sade kelimeleri kullanmakla kalırdı. Ancak, Risale-i Nur’un okuyucusunu özel bir terminolojiye aşına etme misyonu metnin bu haliyle gerçekleşmektedir. Bir kültürü taşıyan terminolojinin araçları, özel sadeleştirmelerin eşliğinde okuyucunun zihnine yerleştirilirken, o kültürün vazgeçilmez kavramları (Kur’ânî düşünüşün ekseninde yer alan terimler ve özellikle de Esmâ-i Hüsna) anlaşılır bir cümle içinde kullanılarak güncellenmektedir.

Bunu, Birinci Söz’ün ilk cümlesi üzerinde biraz daha açabiliriz: “Bismillah her hayrın başıdır.” Bu cümledeki Bismillah ve hayır kelimeleri, hiç değişmeden, sadeleştirmeye kalkmadan yeni zihinlere ulaşmalıdır. Bu kavramları ulaştırın araç kelimeler ve cümleler ise olabildiğince sade olmalıdır. Nitekim, cümlenin kuruluşu olabildiğince basit ve cümlenin hükümünü bağlayan kelimeler de olabildiğince sadedir. Zaten ilgili bahsin akışı içinde sadeleştirmeden veril(mesi gerek)en kavramlar da, gerek cümlelerin doğrudan ifadeleriyle, gerekse bu kelimelerin anlamını açabilecek yakın kelimelerle açılır. Birinci Söz’ün tamamı “bismillah”ın anlamının açılımını sağladığı gibi, aynı metnin içinde “bir kabile reisinin ismini almak, himayesine girmek”, “kanun namına hareket etmek” gibi özel bir benzetmelerle de kavramın açılmasında okuyucuya doğrudan yardım edilir.

Diğer taraftan, yine aynı bahis içinde Esmâ-i Hüsna kelimeleri de asıl halleriyle takdim edilir. “Mâlik-i Ebedî”, “Hâkim-i Ezelî”, “Rezzak”, “Kadîr-i Rahîm” gibi... Bu kelimeler Risale-i Nur okuyucusunca omuzlanması gereken ve taşınmaya değer ağırlıklardır. Yine de metin içinde, bu ağırlıkların taşınmasında, bu kavramları oluşturan daha aşına ve daha sade kelimeler kullanılarak, okuyucuya bu ağırlığı kaldırmada doğrudan yardım edilir. Örneğin, “... Rezzak namına ... gıdayı takdim eder.” cümlesinde, Rezzak kavramının kökünü oluşturan ‘rızk’ı akla yakınlaştırmak üzere ‘gıda’ kelimesi de kullanılır. ‘Mâlik’ ve ‘Hâkim’ isimlerinin metne girdiği yerde, önce ‘acz’ ve ‘fakr’ kavramından söz edilir, ayrıca ‘düşmanın hadsiz’, ‘hâcâtın nihayetsiz’ ifadelerinin refakatine başvurulur.

Sonuç olarak, Risale-i Nur’un dilinin “ağır” kısmı, zihnimizi ve dilimizi, Kur’ân kelimelerine aşına kılmak için vardır ve özellikle tercih edilmiştir. Bu tercihin nedeni, Risale-i Nur yazarının yaşadığı zaman değildir. İnsan zihninin bütün zamanlarda aşına olması, anlamını açması gereken kavramlar nedeniyle tercih edilmiştir. Ve varsa, bu “ağır”lık her halükârda yüklenmeye değer bir ağırlıktır.

Ek 1

“İç Lûgatçe”

Risale-i Nur’da metnin akışı içinde gizli bir lûgatçe ile Kur’an kelimelerinin sade karşılıklarını da verir. Aşağıda, Sözlere’den seçilmiş ‘iç lûgatçe’ örnekleri sunulmaktadır.

“... o Sultana muhâtab ve halîl ve dost ol!”

halîl = dost

“O rahmetin kuvvetidir ki, zîşuurun nazarlarını celbeder, kendine çeker.”

celbetmek = kendine çekmek.

“Nihayet ihtilât içinde ve karışmış oldukları halde, nihayet derecede imtiyaz ve farkla birbirinden ayrılıyor.”

ihtilât = karışıklık

imtiyaz = fark = ayrı durmak

“Hakikî istib’ad, hakikî muhaliyet ve akıldan uzaklık...”

istib’ad = muhaliyet = akıldan uzaklık

“Merdâne kabre bak, dinle ne talep eder. Erkekçesine ölümün yüzüne gül, bak ne ister.”

merdâne = erkekçesine

ne talep eder = ne ister

“Onu bütün hakaikına temel taşı ve üssü’l esas yapıyor.”

üssü’l esas = temel taşı

“... levh-i mahv ve isbat namında yazar-bozar tahtası hükmündedir.”

levh-i mahv ve isbat = yazar-bozar tahta

“Mahşer ise bir beyderdir, harmandır.”

beyder = harman